Oponentský posudek: Šárka Zahálková – Principy dialogu

Dizertační práce umělkyně a kurátorky, dalo by se v mnoha ohledech říci i animátorky kultury Šárky Zahálkové s názvem Principy dialogu představuje sérii několika průvodních textů, jež dávají nahlédnout do pozadí nejen myšlení, ale i kurátorské a tvůrčí praxe doktorandy, ale také čtyři zvukové kompozice – audiowalky, audioeseje, jež jsou jejím plným autorským dílem.

Práci Šárky Zahálkové sleduji již několik let a velmi si vážím jejího kurátorského vhledu, ale i odvahy vstupovat na rozmanitá tvůrčí pole od výtvarných děl přes zvukové nahrávky až k performativním tvarům či přímo inscenacím. Obdivuji její vklad pro pardubickou galerii GAMPA a její transformaci do podob jedné z nejsledovanějších galerií s jasným profilem a značnou reputací. Profilem, který ukazuje nejen velký cit pro pohyb v oblasti současného umění, ale také schopnost jej rámovat do podmínek regionální galerie, jež se však svým náročným programem může zdánlivě regionálnímu prostoru vymykat. Šárka Zahálková se svým teamem vždy rozvíjela GAMPU jako prostor, v němž mohou místní obyvatelé zažívat a zakoušet to, co není v daném urbánním prostoru příliš rozvíjeno. Myslím tím například projekty participativní, projekty, jež tematizují městský prostor, nabízejí nejen setkání umělecká, ale i mezigenerační či takové, jež nikoho z možných návštěvníků nevylučuje z možnosti vstoupit a stát se součástí organicky promýšleného celku. Otisk Šárky Zahálkové, která leckdy upřednostňuje tvůrčí setkání před pouhým vystavováním artefaktů, mne vždy vedlo k pocitu, že GAMPA (stejně jako například svého času PLATO v Bauhausu) otevírá pole pro vznik tzv. sociální plastiky, jak ji definoval a realizoval Joseph Beuys.

Dizertační práce Šárky Zahálkové se jejím zkušenostem z péče o instituci, komunitu, ale i kreativní práci s tvůrci nevyhýbá a částečně je reflektuje skrze oblasti péče, citlivosti, setrvání, pomalého prožívání kupříkladu genia loci místa či hlubokého a pěstovaného vnímání. V textu ale tyto oblasti daleko více stojí v centru zájmu než GAMPA sama.

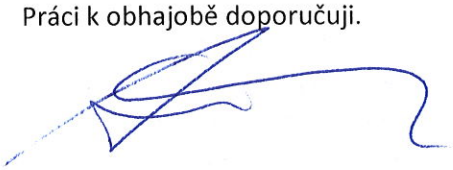
Text dizertace se těmto oblastem někdy v přiblížení, jindy soustředěněji věnuje a poodhaluje specifické myšlení Zahálkové. Na úrovni několika krátkých kapitol či snad nedlouhých esejů autorka ukazuje svoji zálibu jak v kreacích zvukových kompozic či objektů, propojování různých uměleckých a sociálních okruhů či disciplín, mluví o hranicích různých ekosystému (v praktické i metaforické rovině), uzavřených či otevřených strukturách. Její eseje jsou však příliš krátkými sondami, které i s užitým citačním či kontextovým aparátem se komplexních otázek praxe samotné, ale i lidské percepce detailů, okolí, světa jako celku, péče, poslechu či sluchu než aby dané oblasti nejen analytickým, ale třeba i reflektujícím způsobem, nepodrobily hlubšímu představení daného tématu. To je škoda, neboť právě onen zájem o ony přeshraniční umělecké formy, ale i způsoby kontaktu mezi lidmi, prostorem, dalšími entitami, onu určitou udržitelnost v umění artikulovanou právě péčí, odolností, otevřeností, jsou dostatečně silnými motory pro hlubší výzkum nebo uměleckou reflexi, a to nejen verbální. Ačkoliv doktorandka formuluje precizně a s bohatým citem pro jazyk, rozsah textového korpusu ji neumožňuje vstoupit hlouběji do každého z kapitol a hledat ono společné téma jako jistý svorník pro detailnější argumentaci. Její texty tak mají tendenci spíše být divergentní, jsou heterogenní, neboť na relativně malém prostoru komunikují širokou paletu témat, přístupů, ale i zmíněných zdrojů, ale bez onoho hlubšího přístupu budí dojem určitého plutí po povrchu, sumarizace, a nikoliv výzkumu a třeba jeho zpětné reflexe s jasným závěrem i tématem zkoumaného (jímž může být právě princip dialogu jako vzájemného ovlivňování, překvapení, naslouchání, vyjednávání, které otřese samotným výzkumníkem či výzkumnicí natolik, že jej kupříkladu dovede k relativizaci a obměně metod nebo práci s materiálem). Jsou otevřením prostoru, což se děje i v podobě hypertextového aparátu, dávají pole možností, ale sama pole jsou tušena už spíše za horizonty, k nimž text více poukazuje, než že by je rozvíjel.

Čtveřice kompozic Šárky Zahálkové má vždy podobu jemných, křehkých audiowalků, jimiž nás doktorandka coby aktérka, animátorka, ale i vypravěčka provází a zprostředkovává nám nejen specifický způsob slyšení, vnímání konkrétních míst (AVU, Pardubice, Karlovarsko, Trondheim), ale i poslechového zážitku, který je tvořen velice křehkým, skromným a transparentním způsobem. Zahálková si v nich nelibuje v sonické komplexitě, mocném a detailně komponovaném spojení s field recordings či dalšími zvukovými objekty (např. užitá hudba), ale posluchače vede dílem za pomocí svého hlasu, odhaluje slupky viděného a slyšeného, jež doprovází informace o historii daného místa, ale i citacemi z knih, informacemi z textů jiných autorů atp. Její díla se vykazují přehledností, v diskursivní rovině esejistickým, ba až kolážovitým principem, delikátním prolínáním hlasu a zvukových záznamů. Zahálková si na poli audio esejů vytvořila osobitý styl, který je patrný i v dalších dílech, jež nejsou zahrnuta v dizertační práci. Pokud nahlížím z jistého odstupu na tuto kolekci čtveřice sonických procházek, musím přiznat, že Zahálková má jasný rukopis, který se vykazuje prvky, jež se v jisté narativní struktuře opakují či variují. Její díla výrazně aktivizují představivost posluchače. Nejedná se o striktní soundscapes, ale imaginativní putování s prvky dokumentárními. Tyto zvukové kompozice jsou vždy ohledáváním místa s jeho specifiky, ale také nabízejí imaginativní výzvu k unikátnímu zážitku každého posluchače, který ani nemusí být u Karlových Varů či v Pardubicích.

Na základě textové práce i čtveřice kompozic mohu stvrdit, že dílo Šárky Zahálkové je zřetelné, konkrétní, má styl. Ovšem při důkladnějším čtení i poslechu mi vyvstává v hlavě zásadní otázka, zda se jedná skutečně o umělecký výzkum a pokud, tak v jakých mantinelech? Co je reálně zkoumáno a jaké jsou závěry onoho výzkumu? Nejedná se o kolekci uměleckých děl, která vznikla při různých příležitostech? Píši toto s vědomím, že na AVU se lze obhájit kolekcí děl, ale i tak je pro mne zásadní otázka, zda právě v oněch dílech nemá být patrný onen aspekt reflexe, reflexe či sebereflexe, jíž zde podtrhuji, vědomé artikulace posunu a vývoje obrábění materiálu, metod, strategií a přístupů, ale i poučení z vlastních rozhodnutí, jež míří jak dovnitř děl samých, do jejich ustrojení? Děl, u nichž je zřetelné, zda je zkoumáno téma, metoda nebo práce s materiálem samotným. Je toto ve svých konturách patrné i pro recipienta? Tato relevance výzkumu, který je hodnotným a klíčovým výstupem doktorského studia, který ze své podstaty musí být patrný i nosný pro každého čtenáře, posluchače, diváka, návštěvníka, je zde zprávou, která bez onoho aspektu poznání, zkoumání, nemá svou dimenzi přenositelnosti. Tuto poslední větu necílím přímo na dílo Šárky Zahálkové, ale jako obecnou vrstvu, která nemůže být v rámci studia opomenuta, neboť pak se nejedná o studium, ale pouze o tvorbu samu. Tyto otázky beru jako výzvu k diskusi a slovní obhajobě.

Práce doktorandky Šárky Zahálkové se k oněm výzkumům blíží, ale jejich vědomá reflexe a artikulace je zde spíše v rozptýlené a méně konkrétní podobě. Ovšem její audio eseje jsou cenným a jedinečným záznamem jejího zájmu a tvůrčího směru, který je po dlouhá léta těžištěm práce doktorandky.

Práci k obhajobě doporučuji.

V Praze dne 31. března 2025

doc. MgA. Lukáš Jiřička, Ph.D.

+420777634593